

Dinko Aračić

Mariologija Josipa Ratzingera

Rainer Hangler, Juble, Tochter Zion. Zur Mariologie von Joseph Ratzinger / Benedikt XVI., [Raduj se, Kćeri Sionska. O mariologiji Josipa Ratzingera / Benedikta XVI.], Ratzinger Studien, sv. 9., Institut Papst Benedikt XVI., Verlag Friedrich Pustet, Regensburg 2016., str. 335.

Joseph Ratzinger / Benedikt XVI. jedan je od najvećih teologa u poslije-saborskoj Crkvi. Profesor na brojnim sveučilištima u Njemačkoj, stručnjak na II. vatikanskom saboru, Münchenski nadbiskup, pročelnik Kongregacije za nauku vjere i Papa, tijekom punih 60 godina, stvorio je vrijedna teološka djela tako da je nazvan „Mozart teologije“ i „Papa teolog“. Godine 2008. osnovan je u Regensburgu Institut Pape Benedikta XVI. koji objavljuje njegova sabrana djela (Joseph Ratzinger Gesammelten Schriften – JRGS). Od planiranih 16 objelodanjeno je 11 svezaka od kojih se neki sastoje od više dijelova. Računa se da cjelokupna pisana baština obuhvaća više od 30 000 stranica. Što je napisao o Isuso-

voj majci, bit će objavljeno u petom svesku zajedno s naukom o stvaranju i antropologiji. Jednako tako pokrenut je i znanstveni niz Ratzinger-Studien u kojem poznati teolozi obrađuju glavne postavke njegove teologije. Deveta knjiga u tom nizu posvećena je Ratzingerovoj mariologiji. Prouku u ruhu doktorske disertacije napisao je austrijski teolog i dušobrižnik Salcburške biskupije Rainer Hangler, djelo koje ovdje predstavljam.

Kardinal Kurt Koch, predsjednik Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana, popratnom riječju otvara Hanglerovo djelo koje se sastoji od predgovora, uvoda i pet poglavlja. U uvodnom dijelu (str. 15–19) autor objašnjava razlog svoga zanimanja za

Isusovu Majku, važnu osobu u odnosu prema Bogu. Za ishodište svoje prouke o Ratzingerovoj mariologiji uzima njegovu misao o odnosu između Crkve i Marije i o posljedicama tog jedinstva koja se proteže kroz cijeli njegov mariološki nauk. Autor primjećuje da Ratzinger nije napisao sustavno djelo mariologije i da je njegov nauk o Isusovoj majci uglavnom sadržan u dvjema knjižicama: *Die Tochter Zion, Einsiedeln, 1977.* (na hrvatskome: *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi, Split, 2008.*) te *Maria – Kirche im Ursprung, Einsiedeln, 1980.*, zajedno s Hans Ursom von Balthasarom. Ratzingerova „mala mariologija“ sastoji se uglavnom od njegovih predavanja i članaka, nastalih u većem vremenskom razdoblju. Hanglerova monografija nastoji obuhvatiti sve Ratzingerovu spise o Isusovoj Majci u okviru njegove teologije i njegova djelovanja kao teologa i Pape.

U prvom poglavlju (str. 20–42) autor propituje izvore Ratzingerove mariologije. Tu je, u prvom redu, mariološki nauk II. vatikanskog sabora i eklesiolološko usmjerenje Marijina otajstva. Kako bi to osvijetlio, autor predstavlja mariološku problematiku kojom se pozabavio II. vatikanski sabor kao i postignute rezultate sažete u kompromisnom tekstu VIII.

poglavlja *Lumen gentium*. Pritom autor uspoređuje Ratzingerovu mariologiju s postavkama Sabora. Jedan „drugorazredni izvor“ za Ratzingerovu mariologiju studentska su skripta njegovih predavanja u Freisingu 1957.

Drugo poglavlje (str. 43–71) biografske je naravi te opisuje životni put i pruža uvid u cjelokupnu teologiju J. Ratzingera i njezine glavne odrednice. Predstavlja područja i predmete njegova teološkog razmišljanja o Objavi, Svetom pismu, Crkvi, egzegetskim metodama i inspiraciji. Primjećuje da Ratzinger Bibliju čita i tumači uzetu u cjelini. Plod je te interpretacije tvrdnja da je Isusova majka, prema njemu, Kći Sionska, personifikacija Izraela i istodobno ikona Crkve u nastanku. To razmišljanje pomaže shvaćanju da Ratzingerova mariologija nije zaseban, izolirani teološki traktat, nego sastavni dio njegova teološkog razmišljanja. Autor podrobno analizira Ratzingerova predavanja o mariologiji koje je zabilježio student druge godine teologije Johannes Harrer (Freising 1957., 47 tipkanih stranica). Ta predavanja sastavljena na biblijskom temelju u kristološkom i eklesiolološkom okviru posjeduju dokumentarnu važnost te nalaze odjeka i u njegovim poslijesaborskim spisima,

predavanjima i propovijedima (str. 61–71).

U trećemu, najopširnijem poglavlju (str. 72–236) Hangler na sistematski način predstavlja Ratzingerovu teološku misao o Isusovoj majci. Polazna je točka za njegovo razmišljanje Marijin pristanak na Božju ponudu pri Navještenju, njezin stav slušanja i odgovora. Prema autoru to je Ratzingerova osnovna kategorija u mariologiji koja je stjecište u kojem se susreću kristologija, ekleziologija i nauk o milosti. Novozavjetnim marijanskim tekstovima dodaje značajne likove starozavjetnih žena, koje su svojom vjerom i pouzdanjem u Božju pomoć ostvarile povijesno spasenjske događaje. U Mariji te žene dobivaju novu perspektivu, u njezinu pristanku izraelski narod nalazi konkretnu personifikaciju. Marija je Kći Sionska, poosobljeni Izrael, osoba koja ujedinjuje Stari i Novi zavjet (str. 81). Autor primjećuje da Ratzinger nije toliko vezan na efešku dogmu Marijina bogomajčinstva i njezinu ovisnost o kristologiji, nego da veću važnost posvećuje prizoru Navještenja i Marijina pristanka. Slijedi prikaz biblijskih i patrističkih sadržaja Ratzingerove mariološke misli gdje dolazi do izražaja tijesna veza između Marije i Crkve. Sve što se o Mariji u Bibliji kaže, vrije-

di i za Crkvu i obratno, što je Crkva i što treba biti, prepoznaje se ako se promatra Marija. Ta misao postaje ideja vodilja pri razmišljanju o Mariji u vjeri Crkve, odnosno o Marijinim pravorijecima: bogomajčinstvu i djevičanstvu, bezgrješnom začeću i uznesenju. Svakomu pojedinom pravorijeku Hangler posvećuje poseban odlomak s biblijskim svjedočanstvima, crkvenom predajom i teološkim promišljanjima (str. 106–198). Poglavlje završava razglabanjem o ispravnom shvaćanju Marijina posredništva, o oblicima marijanske duhovnosti i pobožnosti. Marijansko štovanje Ratzinger opravdava biblijski služeći se hvalospjevom Veliča, koji je dokaz da je Marija, puna milosti, unesena u Božje otajstvo. Odatle i tvrdnja da se Bog ne štuje ispravno, ako u okviru tog štovanja ne nalazi opravdano mjesto molitva Mariji.

Četvrto poglavlje obrađuje mariološku misao pape Benedikta XVI. (str. 237–276). Tu se Hangler poziva na Papiine govore prigodom njegovih apostolskih putovanja u poznata marijanska svetišta: Lurd, Fatimu, Czestochowu, Alttötting, Mariazell, Aparecidu i Efez. Iako izrečeni u određenoj prigodi i pred ograničenim brojem vjernika, ti govori Petrova nasljednika posjeduju opću vrijednost za sve čla-

nove Crkve. Autor analizira svaki pojedini govor i nabraja njihove glavne danosti: marijanske naslove koje Benedikt XVI. upotrebljava i ulogu koju joj pripisuje. Primjećuje što je stariji, to je Papa intenzivnije i dublje povezan s Gospom, a u Fatimi stavlja Mariju u eshatološki kontekst.

Peto i posljednje poglavlje (str. 277–318) sažima i vrednuje Ratzingerovu mariologiju, koja je prema autoru biblijska i patristička te blisko povezana s kristologijom i još više s ekleziologijom oslanjajući se na biblijski naziv „Kći Sionska“. Prema autoru J. Ratzinger / Benedikt XVI. promatra Mariju – i posredno mariologiju – kao ključ za kršćansko otajstvo, mikro-storiju otkupljenja, teološko raskrižje, mjesto na kojem se na jedinstven način susreću kršćanska otajstva (nexus mysteriorum, str. 302). Stoga i Marijino otajstvo treba promatrati u zajedništvu kršćanskog otajstva u sklopu sve povijesti spasenja. Ta činjenica omogućuje povijesnu stvarnost skromne Židovke koju je Bog učinio Majkom Otkupiteljevom i novom Evom u djelu spasenja čovječanstva. Na kraju autor uspoređuje Ratzingerovu mariologiju s elementima njegove ostale teologije pokazujući koje se glavne linije, poput zlat-

ne niti, provlače kroz njegovo djelo. Ratzingerova je mariologija personalno-relacijski usmjerena prema trinitarnoj teologiji, kristologiji, pneumnologiji i ekleziologiji. Pretpostavlja jedinstvo Staroga i Novoga saveza i tijesno je povezana s Božjim narodom obaju saveza, uklopljena u nauk o milosti, eshatologiji i teološkoj antropologiji.

Prema Hangleru, za mariologiju Josepha Ratzingera / Benedikta XVI. temeljno je da se Majka Gospodinova ne promatra izolirano, nego u sveukupnosti kršćanskog otajstva vjere. Njegova mariologija odgovara nauku Crkve o Isusovoj Majci i sadržava temeljno kršćansko poimanje o čovjeku, milosti i Crkvi. Na liniji je II. vatikanskog sabora i dio njegova cjelokupna teološkog stvaralaštva. Iz Marijina pristanka pri Navještenju proizlaze svi teološki elementi mariologije koji su tijesno povezani s kristologijom i ekleziologijom. Tu je srž povijesti spasenja, jer njezin pristanak prethodi utjelovljenju i očituje da se u Marijinoj osobi nalazi Crkva prije Crkve. Jednako tako postaje jasno da Bog nije jedini koji djeluje u povijesti. U Mariji stvorenje koje je pozvano i sposobno dati slobodan odgovor stupa na scenu, a pri tom ne prestaje biti ono što je,

nego nalazi svoje ostvarenje. Vjera na kojoj se temelji Marijin pristanak vodi prema majčinstvu u vjeri i na taj način postaje pralik i uzor za Crkvu. Na taj način Marija je dostupna te se kao povijesni lik ne može izgubiti u tami prošlosti, niti otuđiti kao nedostižan uzor bilo kojem pokušaju približavanja. Isusova Majka bitna je za kršćanstvo, za Crkvu i za život pojedinog vjernika.

Hanglerova monografija vrijedno je teološko djelo o Isusovoj Majci u Ratzingerovim spisima i govorima. Njezin sadržaj odgovara profilu teološko-znanstvenog rada. Prouka je solidno utemeljena te pruža jasan uvid u potpunije shvaćanje posebnosti Ratzingerove mariološke misli. Autor ukazuje na smjernice koje ta misao pruža u poslijesaborском bogoslovlju. Služi se jezikom razumljivim čitateljima i posjeduje izvrstan smisao za analizu pri predstavljanju pojedinih elemenata Ratzingerove mariologije. Svako poglavlje kao i pojedini odsjeci završavaju kratkim sažetkom i zaključkom, a katkad i kritičkim vrednovanjem koje je izvedeno iz provedenog raščlanjivanja. Autor često uspoređuje Ratzingerove mariološke teme s mariologijom II. vatikanskog sabora i mariologa njemačkoga govornog područ-

ja. Autorove bilješke uz bibliografske podatke sadržavaju zanimljive nadopune i oštroumne primjedbe.

Kao i svako ljudsko djelo tako i Hanglerova monografija nije bez nedostataka. To se, u prvom redu, odnosi na Ratzingerove homilije o marijanskim blagdanima kao i njegove nagovore na sveopćim primanjima srijedom i o anđeoskom pozdravljanju. Te propovijedi i nagovori koji u monografiji nisu dovoljno predstavljeni, otvaraju nove perspektive za povijesno-spasenjsko predstavljanje Marijina lika i uloge. U njima Papa ukazuje i na druge pristupe Marijinu liku kao put istine, put ljepote i put ljubavi, pristupi koji mariologiji otvaraju nove teološke i duhovne mogućnosti. Budući da je utemeljena na Bibliji i Predaji Ratzingerova je mariologija ekumenski usmjerena i može poslužiti za dijalog u ekumenskim krugovima. Ta dimenzija mogla je biti izrazitije predstavljena u ovome vrijednom djelu. Primijenjena metodologija slaba je točka monografije. Kratice za pojedine bibliografske jedinice autor navodi u bilješkama, što otežava čitanje djela. Kratice nisu donesene zasebno, bibliografija nije podijeljena na izvore i pomoćnu literaturu, a leksikografski su pojmovi preobilno citirani.

Spomenuti nedostaci ne umanjuju teološku vrijednost djela, koje predstavlja glavne teme i temeljne odrednice

Ratzingerove mariologije i daje smjernice za daljnja i dublja proučavanja mariološkog nauka Pape teologa.